

På sykkel langs Flagstadelva 2026 Historie langs ruta

Årets sykkelturné gikk langs Flagstadelva med Tor Karseth som turlleder som hvert år. Det var 83 personer som ble med på turen. Her er et referat fra turen med litt historie langs ruta.

Ener

Årets sykkelturné starter ved biblioteket ved Ener Ungdomsskole. Ener var en gammel gård og det er gravfunn her fra 400-tallet. Ener var sjefsgård fra 1792 til 1869. Garden ble først forpaktet og i 1870 kjøpt av Sælid da den ble lagt ut for salg. Deler av eiendommen ble kjøpt av Vang kommune i 1958 og første byggetrinn av Ener Ungdomsskole var ferdig i 1962. Bibliotekbygget ble bygd i 1986 og er en viktig kulturinstitusjon i bygda.

Sælid

Vi sykler ned på Felleskjøpets anlegg på Sælid og ser utover Åkersvika. Tor sang her «Lændet milla ælven». Sælid ble en storgard etter oppkjøp av nabogardene Valum, Gjæsen og Ener på 1800-tallet. Ole Sælid og senere Andreas Sælid bygde her opp et storgods bl. a. med brenneri og stort oksefjøs. De hadde begge stor betydning for utviklingen i hele område med roller som stortingsrepresentant og ordførere. Mer informasjon, se digital bygdebok gnr. 20.

Flagstadelva til jordbruksvanning/Stavsameie

Vi syklet ned til Flagstadelva hvor en ser hvordan elva svinger seg ut i Åkersvika. Her var det første pumpeanlegget for jordbruksvanning i Vang. Tor sang her «Vatningsanlegg skal alle ha nå!», en 50 år gammel av gardbrukeren på Ry, Einar Westgaard og sin egen vise «I en pram på Flagstadelven»

Vi er her i det tidligere Stavsameiet. Alle de gamle gardene i Vang var medeiere i sameier som var fellesarealer som gardene brukte som utmark. Stavsameiet var det største. 5-10.000 mål. 13 gardar i Vang, 10 i Furnes. Sameiet ble oppløst på 1700-tallet og gardene fikk eiendomsrett til ulike teiger. Solvangområdet som var en del av dette sameiet hadde veldig mange husmannsplasser. Artikkel årbok 2022. Generell artikkel om sameier i årbok 2024.

Flagstadgardene

Vi stopper på tomte etter butikken Broberg. Her ser vi opp på Flagstadgardene. Garden ble ryddet i Merovingertiden, for ca. 1400 år siden. Alt i Middelalderen var det delt i 2 gardar.

En sønn på Østre Flagstad, Mikkel Flagstad flyttet til husmannsplassen Strandstuen i 1840. Sønnen kjøpte Strandstuen i 1860. Hans sønneatter operasangeren Kirsten Flagstad ble født her i 1895. Tor sang her «Bare ei jente», et skremmende bilde på kjønnsforskjeller på den tida.

Se digital bygdebok Gnr. 27 og 28

Vien

Vi syklet mot Vienkrysset og tar nordover rett før E6 og sykler på fin turveg, riktignok med mye bilstøy, langs Flagstadelva

Vien gard ligger på andre sida av E6 og tilhører den eldste bosetting i Vang. Gravfunn fra steinalder og eldre jernalder

Arnkverngardene og kommunegrenser

Da vi syklet i kanten på et jorde litt før vi kommer opp til Arnkvernvegen kommer vi inn i Ringsaker. Her følger kommunegrensa elva et stykke, men før en kommer til Sirkula ble bl den gamle søppelfylling og de nye næringsområdene overført fra Ringsaker til Hamar i 1992.

Her ligger det Arnkverngarder på begge side av elva. En i Ringsaker og to i Hamar

Den kjente presten Abraham Pihl kjøpte Arnkvern i 1812 og døde her i 1821. Du kan lese mer om han bl a i en artikkel av Brede Stubstad i Minner fra Vang 1985

Knut Lund fortalte om arbeidet med å få etablert sammenhengende turveg her. Ringsaker krever formell behandling av dispensasjon så dette er foreløpig løst ved at gunneier ikke sår helt ut til kanten

Tor sang her sin vise «Fly» fra en forestilling med samme navn skrevet for Stavsberg skole. Det er måter å fly på. Pihl utstyrte en kar med vinger og sendte han utfor et tak på garden. Geir Ove fløg 173 meter i Oberstdorf.

Trehørningen næringsområde og flom

Vi krysser elva på Grønsvebakken bru og kommer inn i Hamar igjen. Vi sykler videre langs elva på en flomvold. Næringsområdet som ble etablert her på 1980-tallet har fortsatt noen restriksjoner på grunn av flomfare.

Når kom flomverket? Røyne Kyllingstad skriver i en artikkel i Minner fra Furnes: «I 1916 var det skadeflom i elva. To år senere kom forslag til konstruksjon og profiler. Men det var først etter storflommen i 1835 at kommunene så seg nødt til å gjøre noe konkret ut av de gamle planene». Mye var gjort som nødsarbeid fram til 1940, men fortsatte fram til 1955.

Ved Vendkvern

Nord for næringsområdet kommer vi opp til Vendkvern gard. Vendkvern er ikke av de eldste gardene og er første gang nevnt i skriftlige kilder i 1526. Aktiviteten her er preget av nærheten til elva og det har vært Mølle, fyrstikkfabrikk, stor trøskemaskin, sag og høvleri. Hermann Anker eide Vendkvern fra 1866 til 1885. Han satset på industri, men lyktes ikke noe særlig. Se

mer informasjon på informasjonsskilt, digital bygdebok eller artikler i Minner ifrå Vang, (1985, 1996, 1997, 2010)

Tor fortalte her om fyrstikkproduksjonen og barnas produksjon av fyrstikkesker. Han sang «Unga med fyrstikkaska og piken med svovelstikken» fra forestillingen «Eventyr på Ingeberg»

Ved tidligere Hamar/Vang vannverk. Bassin

Etablering Hamar 1849, Brønn på Stortovet 1850, Vannverk Kvitmyra 1854, Misslykket. Epidemier.

1876 vurderte alternativer:

1. Damppumpeverk til å pumpe vann fra et stykke ut i Mjøsa til et høyereliggende basseng (kr 180.000,-)
2. Pumpeverk fra Flagstadelva (kr 113.000,-)
3. Selvvirkende vandverk fra Frognertjernet (kr 132.000,-)
4. Selvvirkende vandverk fra Flagstadelva (kr 148.000,-)

En endte på Flagstadelva. 7,3 km vannledning + inntaksanlegg. Rettighetskrangling, ekspropriasjon av Nybudammen i 1877 m.m. Kveådammen og Platoudammen fortsatt eid av Damholderforeningen

Den store utbyggingen 1922

Kapasiteten ble for liten. Ny utredning 1919

I 1922 vedtok kommunestyret en betydelig utvidelse av vannverket med sikte på å ha kapasitet for de kommende 40 år. En hadde da vurdert utvidelse her opp mot vannforsyning fra Mjøsa

Etter å ha fått en klar avtale om damrettighetene ble det nå bygd et eget inntak for å lede vann fra elva og inn til et vannmagasin. Muren var 18 meter lang, 4,5-meter høy og 1,2 meter tykk. Over muren ble det nå bygd ei ny hengebru for gående. Den hang i en stålvaier. (Denne brua ble et viktig bindeledd for de som bodde i nærområdet på begge sider av elva).

Det ble bygd 3 hus med ulike funksjoner og et vannbaseng på 1000 kbm i betong med betongtak.

1956: Nytt Hamar vannverk på Hamar vest og Vang kommune overtok vannverket ved Vendkvern

1987: Vang ble koblet til Hamar vannverk

2015: Inntaksdammen revet. Nytt baseng bygget og basenget inngår i hovedvannsystemet
Nå Nytt vannverk ved HIAS, men ledningsnett og basengsystemet det samme.

Se artikkel I Minner ifrå Vang 2018.

Tor sang her en lokal versjon av Bruce Springsteens "The river".

Tur over til Imerslundmarkavegen

Vi syklet litt oppover Narmovegen og inn mot industribedriften Optimera. Rett før bedriften går det en skogsveg mot øst. Vi starter i skogen på Vestre Narmo, men kommer fort inn på Østre Narmo her triller vi syklene et stykke før vi kommer inn på et stort nydyrkingsfelt. Vi tar her en ny anleggsveg ned til Imerslundmarkavegen.

Bureisingsgrenda lang Imerslundmarkavegen

Etablering av bureisingsbruk var et tiltak bl a for å skape arbeidsplasser i 1930 åra, men også for å øke selvforskyningen. Det var statsstøtte til etableringen og mange er bygd med standard tegninger. Det var 37 bureisingsbruk i Vang, 8 fra Storimerslund som vi ser langs vegen vi sykler.

Se artikkel 2001

Videre tur til Ingeberg.

Vi tok av fra Imerslundmarkavegen og inn til venstre på en skogsbilveg. Ved bommen her sang Tor visa «Med grisen i spenn» en artig vise som var typisk på bureisningsbruk og andre husstander når grisen skulle slaktes og maten bearbeides hos slakteren. Kilde: Sigrid Kari Kristiansen Nefstad, Minner i frå Vang 2000.

Vi syklet videre innover skogsbilvegen og krysser da smale skogsteiger til gardene Storimerslund, Store Ingeberg, og Lille Ingeberg og her tar vi av til høyre. Vegen fortsetter videre noen hundre meter gjennom Nordre Hol, Herset og Tomter. De smale teigene er resultat av deling av et tidligere sameie.

Ingebergfeltet og Ingeberg skole

Turen ned til Ingebergfeltet går på en ganske kupert veg før vi kommer ned til det siste boligfeltet som nå er under etablering. Vi sykler videre over den nye gang og sykkelbrua og bort til skolen

Boligområdet på Ingeberg ble etablert ca 1970 i et område hvor det tidligere var mange husmannsplasser. Videre utbygging har vært preget av mye politiske diskusjoner om Jordvern, Jernringen til Gro Harlem Brundtland, Smatplanen m.m. Du kan lese mer om Ingeberg i Digital bygdebok og Tettstedet Ingeberg.

Vi avsluttet på Ingeberg skole hvor historielaget spanderte kringle.